

O'QUVCHILARNING IJTIMOIIY VA EMOTSIONAL RIVOJLANISHI

Mirzaobod tumani 24-maktab psixologi

Abdujabborova Ma'mura Baxtiyor qizi

Annotatsiya: Ushbu maqolada maktab yoshidagi o'quvchilarning ijtimoiy va emotsional rivojlanishi tahlil qilinadi. Tadqiqotlar orqali o'quvchilarning ijtimoiy ko'nikmalari, hissiy intellekti, ijtimoiy muhit va maktab psixologining roliga urg'u beriladi. Maqolada emotsional va ijtimoiy qobiliyatlarni shakllantirishning metod va strategiyalari, shuningdek, zamonaviy psixologik tadqiqotlar natijalari keltiriladi.

Kalit so'zlar: O'quvchi, ijtimoiy rivojlanish, emotsional rivojlanish, maktab psixologi, hissiy intellekt, ijtimoiy ko'nikmalar.

Kirish

Bugungi globallashuv va raqamli texnologiyalar davrida bolalarning ijtimoiy va emotsional rivojlanishi maktab psixologlari uchun dolzarb masalaga aylangan. Ijtimoiy va emotsional ko'nikmalar o'quvchilarning shaxsiy rivojlanishi, o'qish samaradorligi va kelajakdagi ijtimoiy moslashuviga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu sababli, maktab psixologi har bir o'quvchining hissiy holatini, ijtimoiy muhit bilan aloqalarini tahlil qilib, zarur qo'llab-quvvatlash strategiyalarini ishlab chiqishi lozim.

Ijtimoiy va emotsional rivojlanish tushunchalari o'quvchining o'z-o'zini idrok etishi, hissiy ongini boshqarish, ijtimoiy muloqot va muammolarni hal qilish qobiliyatini o'z ichiga oladi. Shu bilan birga, ijtimoiy muhit, ota-ona va o'qituvchilarning munosabati, do'stlar guruhi, maktabdagi o'quv jarayoni ham o'quvchining emotsional barqarorligi va ijtimoiy ko'nikmalariga ta'sir qiladi.

Adabiyotlar sharhi

So'nggi o'n yil ichida ijtimoiy va emotsional rivojlanish bo'yicha ko'plab tadqiqotlar o'tkazildi. **Denham (2006)** ta'kidlaganidek, maktab yoshidagi bolalarda

hissiy intellekt va ijtimoiy ko'nikmalarni rivojlantirish psixologik barqarorlikni oshiradi va kelajakdagi muvaffaqiyatga zamin yaratadi. **Eisenberg va Fabes (1998)** tadqiqotlari bolalarning empatiya, hissiy boshqaruv va ijtimoiy munosabatlar qobiliyatini rivojlantirishda maktab va oila muhitining ahamiyatini ko'rsatadi.

Xorijiy va mahalliy tadqiqotlarda ijtimoiy ko'nikmalarni shakllantirish strategiyalari quyidagicha tavsiflangan: hamkorlik, guruh ishlari, konfliktlarni hal qilish texnikalari, hissiy ongning rivojlantirish mashqlari va o'quvchi bilan individual psixologik suhbatlar. Shu bilan birga, zamonaviy texnologiyalar va onlayn muhit o'quvchilarning ijtimoiy va emotsional rivojlanishiga ta'sir qilishi mumkin, bu esa maktab psixologlari uchun yangi chaqiriq hisoblanadi (**Goleman, 2006; CASEL, 2020**).

Asosiy qism

Maktab yoshidagi o'quvchilarning ijtimoiy va emotsional rivojlanishi ularning shaxs sifatida shakllanishida muhim omil hisoblanadi. Ijtimoiy rivojlanish jarayoni bolaning jamiyat bilan muloqot qilishi, sinfdoshlari bilan munosabat o'rnatishi va guruhdagi rolini anglab yetishi bilan chambarchas bog'liq. Bolalar bu jarayonni ko'pincha o'yin, muloqot va turli guruh faoliyatlari orqali o'rganadilar. Shu bilan birga, do'stlar va sinfdoshlar bilan ijobiy aloqalar bolaga o'ziga bo'lgan ishonchni oshirish, o'z fikrini bildirishni o'rganish va murakkab ijtimoiy vaziyatlarda moslashish imkonini beradi.

Emotsional rivojlanish esa bolalarning o'z hissiyotlarini tanib, boshqarish, boshqalar his-tuyg'ularini tushunish va ularga mos munosabat bildirish qobiliyatini o'z ichiga oladi. Hissiy ongning rivojlanishi stressni boshqarish, motivatsiyani saqlash va o'quv jarayonida yuzaga keladigan qiyinchiliklarni yengib o'tish imkonini beradi. Bolalar emotsional qobiliyatlarini kundalik vaziyatlarda, sinfdagi muloqotlar, o'yin va turli rolli mashqlar orqali shakllantiradilar. Bu esa ularga murakkab ijtimoiy vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish va boshqalar bilan samarali ishlash imkonini yaratadi.

Maktab psixologi ushbu jarayonda markaziy rol o'ynaydi. U o'quvchilarning ijtimoiy va emotsional holatini kuzatib, individual va guruh mashg'ulotlari orqali ularning ko'nikmalarini rivojlantiradi. Psixologning faoliyati nafaqat o'quvchining shaxsiy rivojlanishiga, balki butun sinf muhitining ijobiy ruhiy holatini ta'minlashga xizmat qiladi. Maktab psixologi o'quvchilar bilan doimiy muloqot qilib, ularning hissiy muammolarini aniqlaydi, o'qituvchilar va ota-onalarga maslahat beradi, zarur hollarda individual yondashuvni ishlab chiqadi. Shu bilan birga, guruh mashg'ulotlari va interaktiv o'yinlar orqali bolalar o'zaro hamkorlik, do'stlik va ijtimoiy javobgarlikni o'rganadi.

Zamonaviy hayotning raqamli muhiti esa o'quvchilarning ijtimoiy va emotsional rivojlanishiga yangi ta'sirlarni kiritmoqda. Ijtimoiy tarmoqlar, video-o'yinlar va onlayn muloqotlar bolalarda stress, yolg'izlik hissi va kiberhujum kabi muammolarni yuzaga keltiradi. Shu sababli maktab psixologi bolalarning onlayn faoliyatini kuzatib, xavfsiz muloqot va raqamli etiket bo'yicha maslahatlar beradi. Shu bilan birga, u bolalarning hissiy barqarorligini oshirishga yo'naltirilgan mashqlar va treninglarni tashkil qiladi.

Shunday qilib, o'quvchilarning ijtimoiy va emotsional rivojlanishi ular shaxs sifatida barqaror, moslashuvchan va jamiyatga faol qo'shiladigan shaxs bo'lib yetishida hal qiluvchi ahamiyatga ega. Maktab psixologi esa bu jarayonni qo'llab-quvvatlash, rivojlantirish va yuzaga keladigan muammolarni bartaraf etishda markaziy o'rinni egallaydi.

Xulosa

O'quvchilarning ijtimoiy va emotsional rivojlanishi ularning shaxs sifatida barqaror va moslashuvchan bo'lib yetishida muhim omil hisoblanadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, maktab yoshidagi bolalarda ijtimoiy ko'nikmalar va hissiy intellektni rivojlantirish ularning o'ziga bo'lgan ishonchi, boshqalar bilan samarali muloqot qila olish qobiliyati va murakkab vaziyatlarda to'g'ri qaror qabul qilish imkoniyatini oshiradi. Shu bilan birga, ijtimoiy va emotsional rivojlanish jarayoni

o'quvchilarning o'quv jarayonidagi muvaffaqiyati, jamoadagi roli va kelajakdagi shaxsiy rivojlanishiga bevosita ta'sir qiladi.

Maktab psixologi ushbu jarayonda markaziy rol o'ynaydi. U o'quvchilarning hissiy holatini kuzatib, individual va guruh mashg'ulotlari orqali ularning ijtimoiy va emotsional ko'nikmalarini rivojlantiradi, ota-onalar va o'qituvchilar bilan hamkorlik qiladi, shuningdek, onlayn va zamonaviy muhitning ta'sirini hisobga olgan holda qo'llab-quvvatlash strategiyalarini ishlab chiqadi.

Raqamli texnologiyalar va ijtimoiy tarmoqlar bolalarning ijtimoiy va emotsional rivojlanishiga yangi chaqiriqlar kiritmoqda. Shu sababli maktab psixologlari bolalarni onlayn muhitdagi xatti-harakatlaridan kelib chiqib, xavfsiz muloqot va raqamli etiket bo'yicha o'qitish, stressni kamaytirish va hissiy barqarorlikni oshirish bo'yicha mashg'ulotlar o'tkazishlari lozim.

Umuman olganda, ijtimoiy va emotsional rivojlanishga doimiy e'tibor qaratish maktab yoshidagi bolalarning shaxs sifatida sog'lom, mas'uliyatli va jamiyatga moslashuvchan bo'lib yetishishini ta'minlaydi. Bu esa maktab psixologi faoliyati orqali amalga oshiriladi va kelajakda ularning hayotiy muvaffaqiyati uchun mustahkam poydevor yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Denham, S. A. (2006). *Social-emotional competence as support for school readiness: What is it and how do we assess it?* Early Education & Development, 17(1), 57–89.
2. Eisenberg, N., & Fabes, R. A. (1998). *Prosocial development*. In W. Damon (Ed.), *Handbook of child psychology* (5th ed., Vol. 3, pp. 701–778). New York: Wiley.
3. Goleman, D. (2006). *Emotional intelligence: Why it can matter more than IQ*. Bantam Books.
4. CASEL. (2020). *What is SEL?* Collaborative for Academic, Social, and Emotional Learning. <https://casel.org/what-is-sel/>

5. Wentzel, K. R. (1991). *Social competence at school: Relation between social responsibility and academic achievement*. Review of Educational Research, 61(1), 1–24.